

УДК 336:338.48

ТАКТИЧНІ Й СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Н. Трусова, к. е. н.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Постановка проблеми. Аграрний сектор функціонує у важких економічних умовах, відповідно сталий розвиток сільськогосподарських підприємств неможливий без активізації тактичних і стратегічних фінансових важелів та конструювання фінансового потенціалу, який виступає фундаментом їх економічного розвитку. Фінансовий потенціал слід розглядати як найважливіший стратегічний інструмент стабільності діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки їх існуючий фінансовий простір практично не впливає на дієвість функціонування в стратегічній перспективі, а тому не дає змоги об'єктивно оцінити можливості його використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи важливість проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств, що характеризується недостатнім обсягом фінансування, значною різницею між фінансовими вкладеннями та фінансовими потребами, обмеженими можливостями фінансування інвестицій з різних джерел, її вирішенню присвячені наукові праці багатьох учених і практиків. Зокрема суттєві пропозиції зробили вчені-аграрники та фахівці галузі М.Я. Дем'яненко, П.А. Стецюк, Т.В. Паєнтко, В.Г. Бикова, В.В. Ковальов та багато інших. Проте фінансовий потенціал як окрему складову розвитку потенціалу сільськогосподарських підприємств вивчено недостатньо.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження стало визначення тактичних і стратегічних напрямів розвитку сільськогосподарських підприємств, обумовлених відповідною технологією формування фінансового потенціалу та управління ним.

Виклад основного матеріалу. Сучасний аграрний ринок характеризується нестабільністю ринкового середовища, різкими кон'юнктурними коливаннями, змінами в конкурентному середовищі, тому для сільськогосподарських підприємств важливим є формування оптимального рівня фінансового потенціалу, що забезпечить ефективне їх функціонування.

Сучасні ринкові умови, в яких сільськогосподарські підприємства здійснюють свою фінансову діяльність, суттєво змінилися, що у свою чергу зумовило нове формулювання цілей та методів їх досягнення. З одного боку, підприємствам надана господарська самостійність щодо виробництва, реалізації виробленої продукції, а з іншого – характерними є високий рівень зношеності активної частини основних засобів, невисокий рівень продуктивності праці, якості продукції, що випускається, і як результат – нестійке фінансове становище.

Основна причина нестійкого фінансового стану сільськогосподарських підприємств полягає в зниженні ліквідності через виникнення кризи платіжних

засобів, що у свою чергу призводить до перетворення їх на «потенційно неплатоспроможних» і розглядається як перший ступінь кризового стану (банкрутства). Тому передусім необхідно приділяти увагу фінансовій стійкості, важливою умовою якої виступає стан розподілу і використання фінансових ресурсів, за якого забезпечена безперервна фінансова рівновага грошових потоків і розвиток підприємств в умовах найменшого рівня ризику.

Ототожнення фінансового потенціалу із фінансовими ресурсами [3, с. 302], що беруть участь у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств та залучаються в процес фінансування певних стратегічних напрямів їх розвитку, складає систему взаємодії елементів комунікаційних структур управління грошовими потоками [4, с. 6]. Формальні і неформальні комунікації забезпечують цілеспрямований і планомірний процес розробки і реалізації управлінського впливу на надходження і вибуття грошових коштів для досягнення фінансової стабільності, поточних і стратегічних цілей. Проте наявні комунікаційні структури не дають змоги успішно реалізовувати фінансові функції, які вельми необхідні за умов фінансової нестабільності, ризиків, загострення конкуренції. На підставі зазначеного можна вважати, що фінансові ресурси розглядаються з позиції використання частини фінансового потенціалу, тобто як грошові доходи і накопичення, отримані підприємством від використання власних ресурсів, а фінансовий потенціал – спроможність власних ресурсів приносити доходи підприємству в певний період часу [2, с. 27].

Фінансовий потенціал характеризується особливостями, типовими для фінансової системи (системним підходом до вивчення проблем єдності технічних, економічних, соціальних, управлінських, психологічних та інших аспектів; зростанням кількості фінансових зв'язків між суб'єктами господарювання; дефіцитністю фінансових ресурсів; взаємозв'язком і взаємодією структурних компонентів; сезонністю виробництва у сільському господарстві; глобалізацією конкуренції та виробництва; посиленням ролі людського чинника в управлінні прибутком як основним важелем забезпечення фінансової безпеки). З іншого боку, формування фінансового потенціалу не може бути зведене до формування його окремих компонентів. Така особливість підкреслює відповідність між останніми, коли їх спільне погоджене функціонування та взаємодоповнення за рахунок інтегрального впливу утворює нові якості фінансового потенціалу, що загалом підвищує ефективність сільськогосподарських підприємств.

Для вибору найефективніших форм формування фінансового потенціалу та прийняття правильних управлінських рішень щодо усунення негативних процесів стратегічного напрямку діяльності та знаходження альтернативних можливостей якісного розвитку фінансово-економічної системи сільськогосподарських підприємств у певному середовищі необхідно ідентифікувати причини їх фінансової неспроможності. Зауважимо, що на життєздатність сільськогосподарських підприємств і формування їх фінансового потенціалу впливають чинники зовнішнього і внутрішнього середовища. Ідентифікація останніх дає змогу визначити функціональну спрямованість підприємств, їх комунікаційну структуру та спектр урахованих можливостей в часовому періоді (див. рис.).

Рис. Функціональні складові фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства*.

*Розроблено автором.

У своїх працях В.М. Геєць зазначає, що фінансова криза посилила вразливість економічної та фінансової сфер України в умовах її зовнішньої орієнтації. На його переконання, для забезпечення фінансової спроможності підприємств на довгостроковий період необхідна активізація наступної хвилі економічного зростання, яка має ґрунтуватися на новій економічній стратегії на основі залучення довготривалих чинників зростання, що повинні мати передусім внутрішню природу [1, с. 621].

Функціональність фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства інтегрується в реалізацію процесу управління його підсистеми: формування фінансових ресурсів в обсязі, що відповідає завданням розвитку

підприємства у майбутньому періоді; ефективний розподіл і використання наявних фінансових ресурсів у розрізі основних напрямів діяльності підприємства; оптимізація грошового обігу; максимізація прибутку підприємства; мінімізація рівня фінансового ризику; забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку; забезпечення можливостей швидкого реінвестування капіталу за зміни внутрішніх і зовнішніх умов здійснення господарської діяльності.

Управління формуванням фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства, з погляду теорії систем, становить собою складну, динамічну, ієрархічну, нелінійну (за характером взаємозв'язків) стохастичну систему, формування якої на основі зазначених принципів забезпечує стає фінансове зростання у довгостроковому періоді, а саме: управління активами; управління капіталом; управління інвестиціями; управління грошовими потоками; управління фінансовими ризиками; антикризове управління; інші функції. Ефективність тактичних і стратегічних аспектів управління формуванням фінансового потенціалу сільськогосподарського підприємства належить розглядати як загальну фінансово-економічну систему підприємства, яка має бути самоорганізованою і мати змогу прогресивно розвиватися. Вона повинна відповідати принаймні таким вимогам, що впливають на неї: бути відкритою, тобто обмінюватися із середовищем ресурсами, активами, інформацією і знаходитися на відстані від стану рівноваги (мати *дисипативну* структуру, що спонтанно виникає у відкритих нерівноважних системах); процеси, що відбуваються в ній, повинні бути корпоративними, тобто дії її компонентів мають бути погодженими; бути динамічною.

Висновки. Формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств з позиції тактичних і стратегічних цілей управління треба розглядати як єдину фінансово-економічну систему, якій притаманна наявність механізму безперервної пристосовуваності як до зовнішніх, так і до внутрішніх умов, що безперервно змінюються й вдосконалюють поведінку з урахуванням минулого досвіду, зумовлюючи визначення її як самоорганізації за наявності корпоративних зв'язків і структур, стійкої до інституційних змін, зумовлених державним втручанням у розвиток сільськогосподарських підприємств.

Бібліографічний список

1. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць. – К., 2009. – 864 с.
2. Должанський І. З. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. / І. З. Должанський, Т. О. Загорна – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 362 с.
3. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – К. : Знання, КОО ; Львів : Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2000. – 1072 с.
4. Селіванова Ю.В. Формування комунікаційної структури управління грошовими потоками суб'єктів господарювання в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук / Ю.В. Селіванова. – Донецьк, 2009. – 21 с.

Трусова Н. Тактичні й стратегічні аспекти розвитку сільськогосподарських підприємств за формування фінансового потенціалу

Розглянуто основні тактичні й стратегічні напрями розвитку сільськогосподарських

підприємств, обумовлені відповідною технологією формування фінансового потенціалу та управління ним. Визначено особливості та паритетні характеристики фінансового потенціалу у фінансовій системі.

Розглянуто формальні і неформальні комунікації, що забезпечують цілеспрямований і планомірний процес розробки і реалізації управлінського впливу на формування фінансового потенціалу для досягнення фінансової стабільності та інших поточних і стратегічних цілей сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано, що життєздатність сільськогосподарських підприємств за умов ефективності тактичних і стратегічних аспектів управління формуванням фінансового потенціалу повинна розглядатися як загальна фінансово-економічна система підприємства, яка має бути самоорганізованою з прогресивним напрямом розвитку. Визначення впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на формування фінансового потенціалу та їх ідентифікація дають змогу визначити функціональну спрямованість підприємств, їх комунікаційну структуру управління грошовими потоками та спектр врахованих можливостей в часовому періоді.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансові ресурси, функціональність фінансового потенціалу, управління фінансовими ресурсами, тактичні й стратегічні цілі фінансового потенціалу.

Trusova N. Tactical and strategic aspects of development agricultural enterprises at forming of financial potential

In the article the basic tactical are considered and strategic directions of development of the agricultural enterprises, conditioned by corresponding technology of forming and management of financial potential. Features and parity descriptions of financial potential are certain in the financial system.

Formal and informal communications that provide a purposeful and systematic development and realization of administrative influence process on forming of financial potential for the achievement of financial stability and other current and strategic aims of agricultural enterprises are considered. It is reasonable, that viability of agricultural enterprises on conditions of efficiency of tactical and strategic aspects of management forming of financial potential, must be examined as a general financial economic system of enterprise, that must be the independent organized system with progressive direction of development. Determination of influence of factors of external and internal environment, at forming of financial potential and their authentication allow to define the functional orientation of enterprises, their of communication structure of management by money streams and spectrum of the taken into account possibilities in a sentinel period.

Key words: financial potential, financial resources, functionality of financial potential, managements by financial resources, tactical and strategic aims of financial potential.

Трусова Н. Тактические и стратегические аспекты развития сельскохозяйственных предприятий при формировании финансового потенциала

Рассмотрены основные тактические и стратегические направления развития сельскохозяйственных предприятий, обусловленные соответствующей технологией формирования финансового потенциала и управления им. Определены особенности и паритетные характеристики финансового потенциала в финансовой системе.

Рассмотрены формальные и неформальные коммуникации, которые обеспечивают целеустремленный и планомерный процесс разработки и реализации управленческого влияния на формирование финансового потенциала для достижения финансовой стабильности и других текущих и стратегических целей сельскохозяйственных

предприятий. Обосновано, что жизнеспособность сельскохозяйственных предприятий при условии эффективности тактических и стратегических аспектов управления формированием финансового потенциала должна рассматриваться как общая финансово-экономическая система предприятия, которая обязана быть самоорганизованной с прогрессивным направлением развития. Определение влияния факторов внешней и внутренней среды на формирование финансового потенциала и их идентификация позволяют определить функциональную направленность предприятий, их коммуникационную структуру управления денежными потоками и спектр учтенных возможностей во временном периоде.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансовые ресурсы, функциональность финансового потенциала, управление финансовыми ресурсами, тактические и стратегические цели финансового потенциала.